

osvrti

Exegi monumentum aere perennius
Horacije, Carm. III, 30 0

Latinština naša svagdašnja V

Bruna Kuntić-Makvić i Zlatko Šešelj

U ovoj smo se rubrici do sada uglavnom žalili na novinare, televizijske i radio komentatore, i na njihovo (ne)znanje latinskog jezika. Da smo prema njima bili prilično nepravedni, te da se to (ne)znanje ne nalazi samo u onome što ljudi takvih zanimanja pišu ili govore, uvjerila nas je već Supekova "Sociologija", udžbenik za srednje škole.

Ovaj smo puta naišli na jednu knjigu zbog koje dugujemo novinarima i inima neku vrstu isprike: ovo što smo u toj knjizi pronašli mnogo je strašnije od svega što su oni dosad izmislili na račun latinskog jezika.

To je SVEUČILIŠNI udžbenik "Metodika savremene nastave latinskog jezika", a autor mu je Radmila Popović¹. U Uvodu (str.3) autorica kaže da je došla na ideju da napiše "... ovu Metodiku koja treba da posluži kao priručnik studentima klasičnih jezika – budućim profesorima srednjih škola, da bi se još na fakultetu upoznali sa savremenom metodom izvođenja nastave kako se ne bi dogodilo da nepripremljeni kasnije dugo lutaju u traženju i iznalaženju metoda rada". Kakvu pripremljenost može pružiti ova knjiga i kako je ona sama pripremljena, vidjet ćete iz našeg izbora.

Prolistavši taj udžbenik zapitali smo se u nedoumici jesmo li to mi nedovoljno pripremljeni za latinski ili je latinski Radmile Popović nešto posebno. Čini nam se da joj je taj lijepi jezik poslužio kao poligon za neke čudne duhovne vježbe. Poslije njena djelovanja ostale su od latinskog samo jadne ruševine.

Tek je započela, a već navodi na stranici 12.

ILLE ARBOR

Čak je i pučkoškolicima poznato da je imenica arbor ženskog roda, kao uostalom i svi nazivi drveća. Možda je arbor ovdje muškog roda zato što ovaj udžbenik nije za pučku školu nego za fakultet. Odmah zatim, na stranici 18. stoji:

¹"Metodika savremene nastave latinskog jezika", naklada Zavoda za izdavanje udžbenika SR Srbije. Napisala Radmila Popović, lektor latinskog jezika na Medicinskom fakultetu u Beogradu. Recenzenti: dr Franjo Barišić i dr Miron Flašar.

DISCIPULA SEDULA IGNAVAM VITUPERO

uz napomenu: "Učenici će pročitati i prevesti sledeće rečenice:" Držimo da bi takav ablativus instrumenti (ako se uopće time može smatrati) iznenadio i najpedantnije latinske stiliste. A kako će "učenici pročitati i prevesti" tu rečenicu, to prepuštamo vašoj mašti.

Ne dajući nam predaha Radmila nastavlja (str.29):

NECESSUM EST DISCIPULUM MONERE.

Upotreba izraza necessum est doduše nije nemoguća, tek treba primetiti da je taj izraz već u klasičnom latinitetu smatran arhaijskim i upotrebljavan je (rijetko) u poeziji. Koliko li poezije u Metodici Radmile Popović!

Čini se da je za autoricu ove knjige imenica DISCORDIA ime manjeg otoka ili grada, pa može doći u ablativu bez prijedloga za oznaku mjesta (str.28):

MUSCULUS CUM RANA DISCORDIA ERAT.

Uostalom, da li je to uopće ablativ ili nešto drugo, možemo samo nagađati, jer se autorica nije potrudila da označi duljine.

Da bi se efektno uplela i u latinski leksik, autorica je počela izmišljati i nove riječi. Tako na stranici 32.čitamo:

CIBUM, I - HRANA

Kako je od cibus postalo cibum, tu nam tajnu ova Metodika ne razjašnjava.

Akrobacije se nastavljaju već na stranici 37. Kaže Radmila ovo: "Analizirajte i prevedite:" i slijedi između ostalog

ANIMALE UTILI

Tu bi se štošta moglo reći i o metodi, no sve blijedi pred činjenicom da ablativ od imenice animal glasi ANIMALI i da bi to piscu jedne Metodike moralo biti jasno.

O Ciceronu smo i prije znali dosta, ali ovo je nešto posve novo:

CICERO MAGNAE ELOQUENTIA FUIT.

Autorica se ovdje nesumnjivo dvoumila između ablativa i genitiva qualitatis, te je, očevidno potaknuta primjerima antičke mudrosti, izabrala "zlatnu sredinu". Pa da prevedemo i to, kad Radmila već tako traži:

CICERON JE BIO VELIKOG GOVORNIČKIM DAROM

Što da kažemo o ovom uzviku:

Ništa! Dovoljno je navesti riječi samog autora knjige: "... tako latinska rečenica svojom konstrukcijom nagoni učenika na razmišljanje i logično mišljenje što sve podstiče aktivnost duha i razvoj inteligencije."

Na toj se istoj stranici (50.) autorica pozabavila dva puta imenicom domus. Ta riječ inače pokazuje neke osobitosti koje je vrijedna Radmila nastojala ispraviti. Tako je u rečenici

IN URBE VIDEMUS MAGNOS DOMOS.

prebacila riječ domus iz ženskog roda u muški (valjda joj tako ljepše zvuči), a u rečenici

AMICUS DOMO NON ERAT.

upotrebljava ablativ kao oznaku mjesta iako znamo da jedino imenica domus (uz rus i humus) ima sačuvani oblik lokativa DOMI.

Da bi to štivo još bolje ukasila, nalazimo i rečenicu:

GEMITUS DOLORES INDICAT, NON VINDICIT.

U njoj nalazimo i jednu riječ inače potpuno nepoznatu u latinskom jeziku. To je glagol (prema Metodici) vindico 3., sasvim nepoznata značenja. Čini nam se da ga je autorica našla u istom rječniku gdje i glagol s perfektom

SORTIVERUNT

koji je navela u rečenici

OMNES CIVES EX URBE SORTIVERUNT.

na stranici 94. No svjedočanstva da se R. Popović pri sastavljanju svog udžbenika služila vrlo zanimljivim rječnikom nalaze se i na drugim mjestima, npr.:

EXERTATIONES CORPORIS VALETUDINI PROSSUNT.

Voljeli bismo vidjeti taj izvor predivnih latinskih riječi, jer bi nam on sigurno silno pomogao da obogatimo svoje znanje. Riječ, naime, EXERTATIO nismo dosad pronašli ni u rječniku Lewis-Short izdanom u Oxfordu i jednom od boljih te vrste. Spomenimo ovdje uzgred i zanimljivu grafiju riječi prosunt – tek primjera radi.

Čudne su se stvari zbile u Rimu kad je Ciceron otkrio Katalininu urotu. Bar tako tvrdi autorica Metodike. Katalini nije preostalo nego da

ROMA EXITUS ERAT.

Katalina je, kako znamo, prilično loše prošao (otprilike kao latinski u ovoj knjizi), tj.

BIO JE IZAĐEN IZ RIMA.

Tako o tom Metodika na stranici 57.

Tek okrenemo stranicu, a ono naiđemo na rečenicu:

EPISTULUM PATRIS LEGEBAM.

Da li je to akuzativ od epistulus ili od epistulum, svejedno je. Ne postoji ni jedno ni drugo. Tek postoji riječ epistula, ae, f., no na ovakve alkemijske pothvate već smo dosad navikli.

Homerski problem, koji već stoljećima muči učenjake, nije ni Radmilu Popović ostavio ravnodušnom. Saznajemo slijedeće:

GRAECI DECEM ANNOS TROIAS OPPUGNAVERANT.

Ovo je neboriv dokaz da je Homer stvarno bio slijep kad nije primijetio da su Grci istovremeno opsjedali više Troja.

U štivu na stranici 74. nalazimo rečenicu:

SUME REMEDIUM DIEBUS TERTIIS.

Ispod nje je odmah i zadatak: "Prevedite gornje rečenice i recite značenje i upotrebu ablativa u njima". Probajte, kad to hoće Radmila. Mi smo odustali.

Na svoje je kreativne sposobnosti naša autorica najbolje pokazala u latinskoj sintaksi. Od nje pravi u knjizi prave mornarske čvorove najrazličitijih oblika i vrsta. Već na samom početku, objašnjavajući složenu rečenicu i consecutio temporum, piše:

DICO, DICAM, DIXERO QUID SENTIAM ET QUID AUDIVERAM.

Možete li se snaći u ovom? Probajte, možda ćete uspjeti. Ako ne ide, probajte u slijedećem primjeru:

PYRRHUS, CUM ARGOS OPPIDUM OPPUGNAVERET IN PELOPONESO (sic!), LAPIDE ICTUS, PERIIT:

Niti ovdje nešto nije u redu? Ne uzrujavajte se, bar primjera ima dovoljno. Evo:

PUTO OPERARI DOMUM ORNATUROS ESSE.

Naći ćete, ako treba još. No najviše nas je oduševio primjer koji se nalazi na stranici 88.:

FRATER MIHI SCRIBIT UT VENTURUS SIT.

Morate priznati da je to nešto najljepše što ste dosad pročitali. Da smo kojim slučajem sastavljali top-listu "najboljih bisera" naše rubrike, ovaj bi, po svemu sudeći, bio na prvom mjestu. To je jedinstven primjer u latinskoj gramatici gdje zavisna izrična rečenica nije izražena konstrukcijom akuzativa s infinitivom. Za ovo epohalno otkriće, autorici naše čestitke.

I kako smo već pri kraju knjige, spomenimo da je vrijedna Radmila Popović otkrila još jednu značajnu činjenicu – prijedlog inter s GENITIVOM, i to u rečenici:

INTER HUIUS FORUMQUE...

Dakako, ne ograničava se duhovna gimnastika iznesena u Metodici samo na ovu neolicinu primjera. Ima još veoma mnogo toga o čemu bi trebalo govoriti. Izabrali smo samo neke slikovitije primjere, a o svemu drugome i o onome što ne odgovara duhu i stilu latinskog jezika neka kažu svoje drugi. Mi ovdje završavamo. Jer od ovakve bi hrane čitaocce mogao zaboljeti želudac pa ne bi mogli, po rječima naše autorice, "VESPERI TELEVISOREM SPECTARE". A ako želite i pored ovog našeg upozorenja ipak kušati sos R. Popović, želimo vam mnogo sreće i - dobar želudac.